

Appendix #1 – Text Map in Stages

ישעיהו פרק ב' – חלוקה בשלבים

1. חיפוש חלוקות

זמן – אחרית הימים, יום ההוא, יום ה', (ודמויות – בית יעקב)
האם יום ה' שווה באחרית הימים?

ישעיהו פרק ב'

א הדבר אשר חזה ישעיהו בן אמוץ על יהודה וירושלם.

ב והינה באחרית הימים

נכון יהינה הר בית יקוק בראש ההרים ונשא מגבעות ונהרו אליו כל הגוים. ג והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר יקוק אל בית אלהי יעקב וירנו מדרכיו ונלכה בארחתיו כי מציון תצא תורה ודבר יקוק מירושלם. ד ושפט בין הגוים והוכיח לעמים רבים וכתתו חרבותם לאתים וחניתותיהם למזמרות לא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה. {פ}

ה **בית יעקב** לכו ונלכה באור יקוק. ו כי נטשתה עמך **בית יעקב** כי מלאו מקדם ועננים כפולשתים ובילדי נכרים ישפיקו. ז ותמלא ארצו כסף וזהב ואין קצה לאצרתיו ותמלא ארצו סוסים ואין קצה למרכבתיו. ח ותמלא ארצו אלילים למעשה ידיו ושתחו לאשר עשו אצבעתיו. ט וישח אדם וישפל איש ואל תשא להם. י בוא בצור והטמן בעפר מפני פחד יקוק ומהדר גאנו. יא עיני גבהות אדם שפל ושח רום אנשים ונשגב יקוק לבדו **ביום ההוא**. {פ}

יב כי **יום ליקוק צבאות** על כל גאה ורם ועל כל נשא ושפל. יג ועל כל ארזי הלבנון הרמים והנשאים ועל כל אלוני הבשן. יד ועל כל ההרים הרמים ועל כל הגבעות הנשאות. טו ועל כל מגדל גבה ועל כל חומה בצורה. טז ועל כל אניות תרשיש ועל כל שכיות החמדה. יז ושח גבהות האדם ושפל רום אנשים ונשגב יקוק לבדו **ביום ההוא**. יח והאלילים כליל יחלף. יט ובאו במערות צרים ובמחלות עפר מפני פחד יקוק ומהדר גאנו בקומו לערץ הארץ. כ **ביום ההוא** ישליך האדם את אלילי כספו ואת אלילי זהבו אשר עשו לו להשתחות לחפר פרות ולעטלפים. כא לבוא בנקרות הצרים ובסעפי הסלעים מפני פחד יקוק ומהדר גאנו בקומו לערץ הארץ. כב חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי במה נחשב הוא. {פ}

2. חיפוש חוזרות

א) ותמלא

ב) על כל

ג) שח גבהות, וכו'..

א הדבר אשר חזה ישעיהו בן אמוץ על יהודה וירושלם.

ב והינה באחרית הימים

נכון יהינה הר בית יקוק בראש ההרים ונשא מגבעות ונהרו אליו כל הגוים. ג והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר יקוק אל בית אלהי יעקב וירנו מדרכיו ונלכה בארחתיו כי מציון תצא תורה ודבר יקוק מירושלם. ד ושפט בין הגוים והוכיח לעמים רבים וכתתו חרבותם לאתים וחניתותיהם למזמרות לא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה. {פ}

ה בית יעקב

לכו ונלכה באור יקוק.

ו כי נטשתה עמך בית יעקב

ז כי מלאו מקדם ועננים כפולשתים ובילדי נכרים ישפיקו.

ח ותמלא ארצו כסף וזהב

ט ותמלא ארצו סוסים

י ותמלא ארצו אלילים

יא מעשה ידיו ושתחו לאשר עשו אצבעתיו.

ט וישח אדם וישפל איש ואל תשא להם.
י בוא בצור והטמן בעפר
יא עיני גבהות אדם שפל ושח רום אנשים

מפני פחד יקוק ומהדר גאוו.

ונשגב יקוק לבדו ביום ההוא. {פ}

יב כי יום ליקוק צבאות

ושפל

גאה נרם ;
נשא
ארזי הלבנון הרמים והנשאים
אלוני הבשן
ההרים הרמים
הגבעות הנשאות
מגדל גבה
חומה בצורה
אניות תרשיש
שכיות החמדה

על כל
ועל כל
ועל כל
ועל כל
ועל כל
ועל כל
ועל כל
ועל כל

ונשגב יקוק לבדו ביום ההוא.

יז ושח גבהות האדם ושפל רום אנשים
יח והאלילים כליל יחלו.
יט ובאו במערות צרים ובמחלות עפר

מפני פחד יקוק ומהדר גאוו בקומו לערץ הארץ.

כ ביום ההוא ישליך האדם את אלילי כספו ואת אלילי זהבו אשר עשו לו להשתחוות לחפר פרות ולעטלפים.

כא לבוא בנקרות הצרים ובסעפי הסלעים
כב חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי במה נחשב הוא. {פ}

3. עיון בחזרות, ובהקבלות פנימיות

א הדבר אשר חזה ישעיהו בן אמוץ על ההדה וירושלם.

ב והיה באחרית הימים

נכון יהיה ונשא ונהרו אליו ג והלכו ואמרו	הר בית יקוק כל הגוים. עמים רבים	בראש ההרים מגבעות
"לכו ונעלה אל הר יקוק אל בית אלהי יעקב		
וירנו ונלכה	מדרכיו בארחתיו	
כי מציון ודבר יקוק	תצא	תורה מירושלם.
ד ושפט והוכיח וכתתו	בין הגוים לעמים רבים חרבותם וחניתותיהם	
לא ישא ולא ילמדו עוד	גוי אל גוי מלחמה. {פ}	

ה בית יעקב

לכו ונלכה באור יקוק.
כל נטשתה עמך בית יעקב

כִּי מָלְאוּ מִקֶּדֶם וְעַנְנִים כְּפֹלְשֵׁתִים וּבִילְדֵי נְכָרִים יִשְׁפִּיקוּ.
 וְתִמְלֵא אֶרְצוֹ כֶּסֶף וְזָהָב וְאֵין קֶצֶה לְאַצְרֹתָיו
 וְתִמְלֵא אֶרְצוֹ סוּסִים וְאֵין קֶצֶה לְמִרְפְּבֹתָיו.
 וְתִמְלֵא אֶרְצוֹ אֱלִילִים מַעֲשֵׂה יָדָיו יִשְׁתַּחֲוּ לְאֲשֶׁר עָשׂוּ אֶצְבְּעֹתָיו.

ט וַיִּשַׁח אֲדָם וַיִּשְׁפֹּל אִישׁ וְאֵל תִּשָּׂא לָהֶם.
 י בּוֹא בְצוּר וְהִטְמֵן בְּעֶפֶר
 יא עֵינֵי גְבוּהוֹת אֲדָם שְׁפֹל וְשַׁח רוּם אֲנָשִׁים

מפני פחד יקוק ומחדר גאווה.

וַיִּשְׁגַּב יְקוֹק לְבָדוֹ בַּיּוֹם הַהוּא. {פ}

יב כי יום ליקוק צבאות

וְשֹׁפֵל

גָּאָה נָרָם ;
 נִשְׂאָה
 אֲרוּזֵי הַלְבָנוֹן הֶרְמִים וְהַנְּשֹׂאִים
 אֱלוֹנֵי הַבְּשֹׁן
 הֶהָרִים הֶרְמִים
 הַגְּבֻעוֹת הַנְּשֹׂאוֹת
 מִגְדַּל גְּבוּהָ
 חוֹמָה בְּצוּרָהּ
 אֲנִיּוֹת תִּרְשִׁישׁ
 שְׂכִיּוֹת הַחֲמֻדָּה

על כל
 ועל כל
 ועל כל
 ועל כל
 ועל כל
 ועל כל
 ועל כל
 ועל כל
 ועל כל

וַיִּשְׁגַּב יְקוֹק לְבָדוֹ בַּיּוֹם הַהוּא.

יז וְשַׁח גְּבוּהוֹת הָאָדָם וְשֹׁפֵל רוּם אֲנָשִׁים
 יח וְהִאֲלִילִים כְּלִיל יַחֲלֶף.
 יט וּבָאוּ בְּמַעְרוֹת צְרִים וּבְמַחֲלוֹת עֶפֶר

מפני פחד יקוק ומחדר גאווה בקומו לערץ הארץ.

כ **ביום ההוא** יִשְׁלִיךְ הָאָדָם אֶת אֱלִילֵי כֶסֶפוֹ וְאֶת אֱלִילֵי זָהָבוֹ אֲשֶׁר עָשׂוּ לוֹ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לַחֲפֹר פְּרוֹת וְלַעֲטָלָפִים.

כא לְבוֹא בְּנִקְרוֹת הַצְּרִים וּבְסַעֲפֵי הַסְּלָעִים
 כב חֲדָלוּ לָכֶם מִן הָאָדָם אֲשֶׁר נִשְׁמָה בְּאָפוֹ כִּי בְמָה נִחְשָׁב הוּא. {פ}

Appendix #2 – Teacher’s Guide

ישעיהו ב' & עזיהו המלך: הוראת היחידה

1. עיון במלכים

א. תקופת עזיהו

כבר קבענו, שדרכנו בקורס הזה להבין את ההקשר המדיני לפני שנעין בנבואות ישעיהו. ועל בסיס זה מתחילים את הלימוד הרגיל בעיון בתקופת עזיהו בספרי מלכים ודברי הימים. ומתוכם מתחילים בספר מלכים, שזה דבר מוכר לתלמידים.

ב. סיכום המלכים בספר מלכים

דבר ראשון זה "להזכיר" לתלמידים את צורת הצגת כל מלך (לפחות מיהודה) בספר מלכים. שכולם מתחילים עם פסוקי סיכום למלכותם שכולל הדברים האלו: גיל במלכו, שנות מלכותו, שם אמו, והערכה נבואית על מלכותו (טוב או ישר). חזרה על הדברים האלו תעזר להכניס את התלמידים בתוך ספר מלכים, במיוחד השרשרת של מלכות יהודה.

ועיין בטבלא הבא:

מלך יהודה	גיל	שנים שמלך	שם אמו	הערכה
רחבעם	א יד: כא בן ארבעים ואחת שנה רחבעם במלכו	ושבע עשרה שנה מלך בירושלם העיר אשר בחר יקנז לשום את שמו שם מכל שבטי ישראל	ושם אמו נעמה העמנית	(כב) ויעש יהודה הרע בעיני יקנז ויקנאו אתו מכל אשר עשו אבתם בחטאתם אשר חטאו: (כג) ויבנו גם המה להם במות ומצבות ואשרים על כל גבעה גבהה ותחת כל עץ רענן: (כד) וגם קדש היה בארץ עשו ככל התועבת הגוים אשר הוריש יקנז מפני בני ישראל:
אבים		א טו: ב שלש שנים, בירושלם	ושם אמו, מעכה בת אבישלום	ג וילך, בכל חטאות אביו אשר עשה לפניו; ולא היה לבבו שלם עם יקנז א-להיו, כלבב דוד אביו.
אסא		א טו: י וארבעים ואחת שנה, מלך בירושלם	ושם אמו, מעכה בת אבישלום	יא ויעש אסא הישר, בעיני יקנז, כדוד, אביו.
יהושפט	א כב: מב בן שלשים וחמש שנה במלכו	ועשרים וחמש שנה בירושלם	ושם אמו, עזובה בת שלחי	(מג) וילך בכל דרך אסא אביו לא סר ממנו לעשות הישר בעיני יקנז: (מד) אך הבמות לא סרו עוד העם מזבחים ומקטרים בבמות:
יהורם	ב ח (יז) בן שלשים ושתים שנה היה במלכו	ושמנה שנים בירושלם <שנה> מלך		(יה) וילך בדרך מלכי ישראל כאשר עשו בית אחאב כי בת אחאב היתה לו לאשה ויעש הרע בעיני יקנז:
אחזיה	ב ח(כו) בן עשרים ושתים שנה במלכו	ושנה אחת מלך בירושלם	ושם אמו, עתליה בת עמרי ישראל	(כו) וילך בדרך בית אחאב ויעש הרע בעיני יקנז כבית אחאב כי חתן בית אחאב הוא:
(עתליה)				
יואש	ב יב: א בן שבע יהואש במלכו.	ב...וארבעים שנה, בירושלם מלך	ושם אמו, צביה שבע	ג ויעש יהואש הישר בעיני יקנז, כל ימיו, אשר הורחז, והגדע הכהן. ד רק הבמות, לא סרו: עוד העם מזבחים ומקטרים, בבמות
אמציה	ב יד(ב) בן עשרים שנה היה במלכו	ועשרים שנה בירושלם ותשע מלך	ושם אמו, יהועדן ורושלם	ג ויעש הישר בעיני יקנז רק לא כדוד אביו ככל אשר עשה יואש אביו עשה: (ד) רק הבמות לא סרו עוד העם מזבחים ומקטרים בבמות:

חשוב שהתלמידים מכירים בתבנית הזה. אפשר לתת להם הטבלא או לתת להם לבנות אתו.

ג. ענין הבמות

כאן חשוב להסבר את נקודת הבמות, לומר שאין כאן עבודת אלהים אחרים ממש, ולכן עדיין אפשר לקרוא למכלים "ישר" למרות שלא הסירו את הבמות. זה לא ע"ז, אלא עבודה ה', בצורה לא נכונה (זאת אומרת העבודה היא זרה, אבל עובדים את ה'). ואפשר להוכיח את זה במקורות האלו:
א. לפני בית המקדש

מלכים א פרק ג

(א) ויתחתן שלמה את פרעה מלך מצרים ויקח את בת פרעה ויביאה אל עיר דוד עד כלתו לבנות את ביתו ואת בית ידוד ואת חומת ירושלם סביב: (ב) רק העם מזבחים בבמות כי לא נבנה בית לשם ידוד עד הימים ההם: פ
(ג) ויאהב שלמה את ידוד ללכת בחקות דוד אביו רק בבמות הוא מזבח ומקטיר:

רש"י מלכים א פרק ג

(ב) מזבחים בבמות - לשם שמים כל הרוצה בונה מזבח בראש גגו או בחצרו:

ב. אחרי בית המקדש

מלכים א פרק טו

(יא) ויעש אסא הישר בעיני ידוד כדוד אביו: ... (יד) והבמות לא סרו רק לבב אסא היה שלם עם ידוד כל ימיו:

רלב"ג מלכים א פרק טו

(יד) והבמות לא סרו - ידמה שאלו הבמות היו מזבחים בהם לש"י כמו שהיו עושין קודם בנין בית המקדש ובהם היו חוטאי העם, אך הבמות שהיו עובדים בהם ע"ג סרו כמו שהתבאר בספר ד"ה:

ד. עיון במלכים ב' טו:א-ז

בכל מקרה יוצא כשמעינינו במלכים ב' פרק טו, מיד מזהים את הסיכום הסטנדרטי:

עזיהו/עזריה	ב טו:ב בן שש עשרה שנה, היה במלכו,	וּחֲמִשִּׁים וּשְׁתַּיִם וּשְׁתַּיִם שָׁנָה, בִּירוּשָׁלַם; מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלַם.	וְשֵׁם אָמוֹ, וְיָקְלִיחוּ מִירוּשָׁלַם.	ג וַיַּעַשׂ הַיֵּשָׁר, בְּעֵינֵי יְקוֹק, כָּכֵל אֲשֶׁר עָשָׂה, אֲמֻצָּהוּ אָבִיו. ד רק הבמות, לא סרו: עוד העם מזבחים ומקטרים, בבמות.
-------------	-----------------------------------	---	--	--

ואז רואים שכמעט כל מה שמסופר על עזיהו/עזריהו זה הסיכום הרגיל.

מלכים ב פרק טו

א בִּשְׁנַת עֶשְׂרִים וְשִׁבְעֵי שָׁנָה, לִירְבָעָם מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, מֶלֶךְ עֲזַרְיָה בֶן אֲמֻצָּה, מֶלֶךְ יְהוֹדָה.

<p>ב בן שש עשרה שנה, היה במלכו, וחמשים ושתים שנה, מלך בירושלם; ושם אמו, יקליחו מירושלם. ג ויעש הישר, בעיני יקוק, ככל אשר עשה, אמצהו אביו. ד רק הבמות, לא סרו: עוד העם מזבחים ומקטרים, בבמות.</p>
--

ה וַיִּנְגַע יְקוֹק אֶת הַמֶּלֶךְ, וַיְהִי מִצָּרְעַד עַד יוֹם מוֹתוֹ, וַיֵּשֶׁב, בְּבֵית הַחֲפְשִׁית; וַיּוֹתֵם בֶּן הַמֶּלֶךְ עַל הַבַּיִת, שִׁפֹּט אֶת עַם הָאָרֶץ.

ו וַיִּתֵּר דְּבָרֵי עֲזַרְיָהוּ, וְכָל אֲשֶׁר עָשָׂה: הֲלֹא הֵם כְּתוּבִים, עַל סֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים--לְמַלְכֵי יְהוּדָה. ז וַיִּשְׁכַּב עֲזַרְיָה עִם אֲבֹתָיו, וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ עִם אֲבֹתָיו בְּעִיר דָּוִד; וַיִּמְלֹךְ יוֹתָם בֶּנוֹ, תַּחְתָּיו.

ואם כן נשאר באמת רק פרט אחד בסיפור תקופת עזריהו, וזה שהוא קבל צרעת. אלא שלא מפורש סיבת הצרעת. ובעקבות זה באים לעיין בספר דברי הימים.

2. עיון בדברי הימים

א. ספר דברי הימים

כדאי לפתוח דיון קצר על הספר. מה הספר הזה? למה לא ראיתם את זה עד כה? לפי הגמרא [בבא בתרא טו]. נכתב על ידי עזרא (וברור לפי רשימות צאצאי יהויכין שממשיכים עד אחרי זרובבל, שזה נכתב אחרי תקופת שיבת ציון) ובו מדגישים את ענייני מלכות בית דוד והמקדש (לא מופיעים מלכי ישראל).

ב. עיון בפרק

בפרק יש 4 חלקים

1. א-ד: הקדמה וסיכום מלכותו, בדומה לספר מלכים (עזריהו/עזיהו)
2. ה-טו: פרטי ההצלחה (החזקה)
3. טז-כא: סיפור הקטרת
4. כב-כג: סיכום סופי

פס' ה' מסביר שעזיהו הצליח בגלל ישרותו. ואם כן, מה קורה בהמשך הפרק?

1. מתארים את הצלחתו הצלחה צבאית
בנין – צבאית, וכלכלית (מקנה ועבודת קרקע)
שכלול הצבא
2. מתארים איך הוא התנהג בעקבות הצלחתו, שגבה לבו וחטא

יש שני פסוקים חשובים ב#1,

ח וַיִּתְּנוּ הָעַמּוֹנִים מִנְחָה, לְעִזְיָהוּ; וַיֵּלֶךְ שָׁמוּ עַד לְבֹא מִצְרַיִם, כִּי הֶחֱזִיק עַד לְמַעְלָה.
טו וַיַּעַשׂ בִּירוּשָׁלַם חֲשִׁבֹנוֹת מִחֲשֶׁבֶת חוֹשֵׁב, לְהִיּוֹת עַל הַמְּגִדָּלִים וְעַל הַפְּנוֹת, לִירוֹא בְּחָצִים,
וּבְאַבְנֵים גְּדֹלוֹת; וַיֵּצֵא שָׁמוּ עַד לְמִרְחֹק, כִּי הִפְלִיא לְהַעֲזֹר עַד כִּי חָזַק.

שבשניהם רואים את ההפלגה של הצלחתו, ומדגישים את הענין של חזקתו. ועל רקע זה בא המעבר לסיפור הקטרת הקטרת. "וכחזקתו..."

ג. סיכום הרקע ומעבר לספר ישעיהו

תקופת עזיהו היה מוצלחת מכל הבחינות – צבאית, כלכלית, מדינית, ובתחלה אפילו דתית. ולכן היה זמן עם פוטנציאל עצום! (לכן יש ד' נביאים באותה תקופה!). ובכל זאת עזיהו חטא בחטא הכי בעייתי למלך, דהיינו חטא הגאווה. נראה דרך ספר ישעיהו איך הנביא רואה תקופה כזאת ואיזה מסרים הוא מנסה להעביר.

3. ישעיהו פרק ב'**א. חלוקת הפרק**

רבדים בחלוקה

- א. זמן, ואנשים: אחרית הימים, בית יעקב, יום ה'
- ב. חזרות
- ג. דימויים - טענות

נותנים לתלמידים לנסות לזהות את זמנים ודמויות.

בשלב א' מראים שיש 2 זמנים שעליהם מדבר הנביא בפרק הזה: "אחרית הימים", ו"יום לה'" שהוא נקרא "יום ההוא". זה כבר מחלק את הפרק לשני עניינים.

גם רואים שפסוק ה' מתחיל עם "בית יעקב" שזה פנייה ומציין חלוקה חדשה.

וכאן, מפני ההבדל הגדול בחלקי הפרק, קודם נעיין בנבואת אחרית הימים, ואחר כך, נמשיך בפרק.

ב. עיון באחרית הימים

נתחיל הדיון בחלק הזה עם קריאת הפסוקים כדי לזהות את כל ההקבלות הפנימיות. יוצא שיש שם כמה דימויים:

1. ירושלים ההר הגבוע בעולם
2. גוים באים לירושלים כדי ללמוד תורה
3. שופט, או בית משפט, בירושלים יעזור לעולם כולו לאבד את כלי מלחמה ושפט – מי השופט?

רד"ק

(ד) ושפט - השופט, הוא מלך המשיח.

ר' יוסף קרא

(ד) ושפט בין הגויים - הר בית יי, הוא הר ציון, יהיה שופט בין הגוים;

כלומר: אותם בני אדם שיהיו גרים בו יהיו שופטים בין הגוים.

ואם כן, טענת/מסר הנביא כאן הוא:

יגיע זמן שבו ירושלים יהיה מרכז לתורה ולמשפט לכל העולם, ויהיה זמן של שלום גמור. והשאלה היא מתי יהיה הזמן הזה? וכדאי לומר שלמרות שרוב המפרשים מדברים על ימות המשיח, יכול להיות שזה לאו דווקא עניין של העתיד הרחוק. כמו שרואים מדברי המפרשים:

רד"ק (ב) והיה באחרית הימים – כל מקום שנאמר באחרית הימים הוא ימות המשיח.
ר' אליעזר מבלקנצי והיה באחרית הימים האלה – ימי הנקם והשילום, שלקחו כבר מיד אלהים כפלים מכל חטאותיהם (ע"פ יש' מ, ב).
ר' יוסף כספי (א) הדבר אשר חזה וגוי' זה פלו על הצלחת עמנו **בימי חזקיה**.
ומי שירגז ויעשה קושיות משם או מאמר בזה הספור, כמו שיתמה על אמרו באחרית הימים, וכן "ונהרו אליו כל הגוים" (להלן, ב), וכן "ולא ילמדו עוד מלחמה" (להלן, ד), ישכב לבו אם ישכב על 'מטות כסף' (ראה הקדמתו לישעיה); ואז בחלום ידבר בו השם, ויגלה לו שאלו המליצות נכונות על חזקיה כמו על משיח, איך שיהיה.

ג. יום לה'

עכשיו נחזור לעיין בהמשך הפרק, ונתחיל עם הצגת מאפיין חדש של דברי נבואה שעוזרים בקריאה, דהיינו החזרות. ועכשיו נעיין ב2 החזרות העיקריות בפרק
נתחיל עם הפשוט ביותר, "על כל..."
כאן אחרי מבינים את כל הדברים שעליהם אומרים "על כל..." צריך לשאול את השאלה הפשוטה, מה הדבר שמעל לכל הדברים האלו? וברור שכוונה להקב"ה.
מה אפשר לחזור למצוא את החזרות הנוספות – ונשגב ה' לבדו, מפני פחד ה' ומהדר גאונו – הדברים שמדגישים את מטרת יום ה'. והיא ללמד באופן דרמטי שלא האדם הוא השולט אלא הקב"ה.
אחרי שמבינים את עיקר המסר של יום לה', שיוצא מתוך ניתוח החזרה הזאת, חוזרים לחלק השני של הפרק ולחזרה של "ותמלא ארצו..."
החזרה כאן על ה"ותמלא הארץ" מבליט הדימוי של העושר והשפע בארץ. ובכך מדגיש הנביא שלמרות כל ההצלחה, העם פונים לע"ז. אחרי שרואים את זה, חוזרים להסבר פסוקים ה-ו שפותחים את החלק הזה של תוכחה. ושם רואים שבנ"י רוצים להיות כגוים.
יוצא חלוקה של הפרק ככה:

חלק	טענה	כותרת
א-ד	יגיע זמן שבו ירושלים יהיה מרכז לתורה ולמשפט לכל העולם	חזון אחרית הימים
ה-ח	העם אינם משתמשים בהצלחה שלהם לרוחניות	ותמלא ארצו אלילים (החטא)
ט-כב	הקב"ה הוא מעל הכל, ולא האדם למעלה.	יום ה' (העונש)

ועכשיו צריך לדיון באופי של החטא.

ד. עיון בחטא של הפרק

(עיקר ההסבר בא משיעור של הרב יואל בן נון, בימי עיון בתנ"ך, תיכון מעיינות בנוי ג'רסי, קיץ התשס"ג)
מה באמת החטא של העם בפרק הזה? משמע שהבעיה היא אלילים, ע"ז.
אלא שהבנת הפרק תלוי בהבנת המקביל מהתורה. ישעיהו בונה על פרשת שופטים בספר דברים, בעיקר פרשת המלך.

דברים	ישעיהו
<p>יז, יד כי תבא אל הארץ, אשר ידוד א-להיך נתן לך, וירשתה, וישבתה בה; ואמרת, אשימה עלי מלך, ככל הגוים, אשר סביבתי. יז, טו שום תשים עליך מלך, אשר יבחר ידוד א-להיך בו; מקרב אחיך, תשים עליך מלך--לא תוכל לתת עליך איש נכרי, אשר לא אחיך הוא. יז, טז רק, לא ירבה לו סוסים, ולא ישיב את העם מצרימה, למען הרבות סוס; וידוד, אמר לך, לא תספון לשוב בדרך הזה, עוד. יז, יז ולא ירבה לו נשים, ולא יסור לבבו; וכסף וזהב, לא ירבה לו מאד.</p>	<p>ב, ה בית, יעקב--לכני ונלכה, באור ידוד. ב, ו כי נטשתה, עמך בית יעקב-- כי מלאו מקדם, ועננים פפלשתיים; ובילדי נכרים, ישפיקו. ב, ז ותמלא ארצו כסף וזהב, ואין קצה לא צרתיו; ותמלא ארצו סוסים, ואין קצה למרפבתיו. ב, ח ותמלא ארצו, אלילים: למעשה ידיו ישתחו, לאשר עשו אצבעותיו.</p>
<p>יז, יח והיה כשבתו, על פסא ממלכתו--וכתב לו את משנה התורה הזאת, על ספר, מלפני הכהנים הלויים. יז, יט והיתה עמו, וקרא בו כל מי חיינו--למען ילמד, ליראה את ידוד א-להיו, לשמר את כל דברי התורה הזאת ואת החקים האלה, לעשתם. יז, כ לבילתי רום לבבו מאחיו, ולבלתי סור מן המצוה ימין ושמאל--למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו, בקרב ישראל.</p>	<p>ב, ט וישח אדם, וישפל איש; ואל תשא, להם. ב, י בוא בצור, והטמן בעפר, מפני פחד ידוד, ומהדר גאונו. ב, יא עיני גבהות אדם, שפל, ושח, רום אנשים; ונשגב ידוד לבדו, ביום ההוא.</p>

כמו שעיקר הבעיה בתורה היא "רום לבבו" גם כאן זה עיקר הבעיה, דהיינו גאווה. **וענין ע"ז כאן זה לא שורש הבעיה, אלא תוצאה של הבעיה העקרונית של גאווה.** גם מעניין שישעיהו "מפרש" או "דורש" את הבעיה של נשים כבאמת בעיה של עבודה זרה, כמו שיוצא מסיפורי שלמה המלך.

וענין זה ברור מתוך העונש שמוזכר. אם הקב"ה יגיב **בהשפלת האדם**, כמובן הבעיה שלו הייתה גובהת הלב! ובכן בחלק של העונש, הוא מתייחס לכל הבעיות.

ב,יב כי יום לידוד צבאות, על כל גאה--נרם; ועל, כל נשא וּשְׁפַל.

ב,יג ועל כל ארזי הלבנון, הרמים והנשאים; ועל, כל אלוני הבשן.

ב,יד ועל, כל ההרים הרמים; ועל, כל הגבעות הנשאות.

ב,טו ועל, כל מגדל גבה; ועל, כל חומה בצורה.

ב,טז ועל, כל אגיות תרשיש; ועל, כל שכיות החמדה.

ב,יז וּשְׁח גבהות האדם, וּשְׁפַל רום אַנְשִׁים; וּנְשַׁבּ ידוד לְבָדוּ, בַּיּוֹם הַהוּא.

[אלילים]
[כח צבאי]
[כסף זהב]

התורה מדבר דווקא על המלך, וישעיהו מיישם לכל העם, אלא שאם כן משמע שגם בישעיהו עיקר הבעיה מתחיל במלך.

ה. אל מי מתייחס ישעיהו

יש שני רבדים של התייחסות בפרק הזה.

- א. אין ספק שישעיהו מזכיר כאן את חטאי **שלמה המלך** (עיין מלכים א' סוף פרק י' והתחלת פרק י"א), שלמרות כל גדלותו נכשל דווקא באותם הדברים שעליהם מזהירה התורה. ואם כן הדברים האלו הם מייצגים את הבעיות העיקריות של כל מוסד המלוכה.
- ב. אלא שבתקופת ישעיהו ברור שהוא מתייחס למלך הכי מוצלח, דהיינו עזיהו. שגם הצליח בכל התחומים של המלכות – צבא, כלכלה, בנין, וכו' – וגם נכשל בחטא הגאווה בניסיון להקטיר את הקטרת במקדש.

אלא שלפי ב' מעניין לחשוב על זמן המדויק של הנבואה.

1) אם קדם לחטא עזיהו, אפשר לראות כאן אזהרה, לא להכשל כמו שלמה.

2) ואם החטא קדם לנבואה, הנבואה באה כביקרת חמורה על מלכות עזיהו ומשווה אותו בכוונה לשלמה.

דעתי נוטה לאפשרות #1, וזה תלוי בדיון הבא.

ו. היחס בין חזון אחרית הימים ושאר הפרק

הרב יואל מדגיש שגם זה מקביל לפרשת שופטים:

דברים	ישעיהו
<p>יז,ח כי יפלא מִמֶּנֶךָ דָּבָר לְמִשְׁפָּט, בֵּין דָּם לְדָם בֵּין דִּין לְדִין וּבֵין נֶגַע לְנֶגַע--דְּבָרֵי רִיבֹת, בְּשַׁעֲרֵיךָ: וְקִמַּת וְעִלִית--אֶל הַמָּקוֹם, אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ לְיָדוֹ אֶל־הַיָּד בּוֹ. יז,ט וּבָאת, אֶל הַכְּהֻנִּים הַלְוִיִּם, וְאֶל הַשֹּׁפֵט, אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם; וְדַרְשִׁית וְהִגִּידוּ לָךְ, אֵת דְּבַר הַמִּשְׁפָּט. יז,י וְעָשִׂיתָ, עַל פִּי הַדְּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לָךְ, מִן הַמָּקוֹם הַהוּא, אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ; וְשִׁמַּרְתָּ לַעֲשׂוֹת, כְּכֹל אֲשֶׁר יֹרֶדְךָ. יז,יא עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יֹרֶדְךָ, וְעַל הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר יֹאמְרוּ לָךְ--תַּעֲשֶׂה: לֹא תִסּוּר, מִן הַדְּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לָךְ--יָמִין וּשְׂמֹאל. יז,יב וְהָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בְּזָדוֹן, לְבִלְתִּי שָׁמַע אֶל הַכֹּהֵן הַעֹמֵד לְשֵׁרֵת שָׁם אֵת יְיָ לְיָדוֹ אֶל־הַיָּד, אוֹ, אֶל הַשֹּׁפֵט--וַיִּמַּת הָאִישׁ הַהוּא, וַיַּעַרְתָּ הָרַע מִיִּשְׂרָאֵל. יז,יג וְכָל הָעָם, יִשְׁמְעוּ וַיִּרְאוּ; וְלֹא יִזְדוֹן, עוֹד.</p>	<p>ב,א הַדְּבָר אֲשֶׁר חָזָה, יִשְׁעִיהוּ בֶן אֲמוּץ, עַל יְהוּדָה, וִירוּשָׁלַם. ב,ב וְהָיָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים, נִכּוֹן יְהִיָה הַר בֵּית יְיָ יְיָ בְּרֹאשׁ הַהָרִים, וְנִשְׂאָ, מִגְּבְעוֹת; וְנִהְרֹו אֱלִיּוֹ, כָּל הַגּוֹיִם. ב,ג וְהִלְכוּ עַמִּים רַבִּים, וְאָמְרוּ לָכֵן וַנִּעֲלֶה אֶל הַר יְיָ אֶל בֵּית אֱלֹהֵי יַעֲקֹב, וַיִּרְנוּ מִדְּרָכֵינוּ, וְנִלְכָה בְּאַרְחֻתָיו: כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תּוֹרָה, וְדָבַר יְיָ מִירוּשָׁלַם. ב,ד וְשֹׁפֵט בֵּין הַגּוֹיִם, וְהוֹכִיחַ לְעַמִּים רַבִּים; וְכָתַתּוּ חֲרָבוֹתֶם לְאֵתִים, וְחִנִּיתוּתֵיהֶם לְמִזְמְרוֹת--לֹא יִשָּׂא גוֹי אֶל גוֹי חָרָב, וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה.</p>

גם כאן, ישעיהו "דורש" או מוסיף למשמעות הפרשה שבתורה. ואם שם העלייה למקדש, ולסנהדרין זה עלייה של **בן ברית** לברר עניין הלכתי, בישעיהו זה עלייה של **כל העמים** לברר את רצון ה' בעולם. אם הדם בדברים זה דם נידה, זאת אומרת שאלה הלכתית (על פי חז"ל), בישעיהו זה דם מלחמה.

אפשר להוסיף שאחרית הימים מייצג את ההזדמנות שהיה לעם ישראל בתקופה הזאת. ובאמת, עיקר התפקיד של המלך, ועם ישראל כולו – דהיינו ליצור עם שמראים לעולם את שכונת ה' בעולם,

שמקדשים שם שמים. ואם כן, עיקר החטא היא חוסר השתמשות בהצלחה שלהם כדי לקדש שם שמים. היה להם את ההזדמנות להשתמש עם הכסף וזהב כדי להביא למצב של אחרית הימים. ובמקום זה הם התחלו לעבוד את מעשי ידיהם ולחכות את הגויים מסביב. בעקבות זה הקב"ה חייב להראות להם שהוא באמת למעלה, ושאין באמת שום סיבה לגאוות האדם. ואם כן, אחרית הימים זה מה שהיה יכול לקרות, ועכשיו זה רק יגיע אחרי שלב של יום ה'.